

Εν-στάσεις

Κοινωνία της γνώσης

Του ΑΝΔΡΕΑ ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ*

Η γαλλική ακαδημαϊκή κοινότητα συγκλονίζεται αυτό τον καιρό από ένα μαζικό κίνημα των πανεπιστημιακών κατά της «αξιολόγησής» τους. Το προς ψήφιση νομοσχέδιο, ενώ θεσπίζει, μεταξύ άλλων, την ανά τετραετία «κρίση» των πανεπιστημιακών από συναδέλφους τους του ίδιου γνωστικού αντικειμένου, δίνει τη δυνατότητα στους προέδρους των πανεπιστημίων να αποφασίζουν αυτοί, υπό καθεστώς πλήρους αυτονομίας και ανεξάρτητα από την τελικά «συμβουλευτική» γνώμη της κρίσης των ειδικών, για την τύχη των κρινομένων. Οι ίδιοι πρόεδροι θα μπορούν να αποφασίζουν για το ωράριο εργασίας των πανεπιστημιακών, για τις εργασίες που τους ανατίθενται εντός του πανεπιστημίου κ.λπ. Τελευταίο, αλλά όχι λιγότερο σημαντικό: η πανεπιστημιακή ερευνητική δραστηριότητα θα πρέπει να είναι ολοκληρωτικά στραμμένη στην αγορά, τα κριτήρια αξιολόγησης του κάθε πανεπιστημίου συσχετίζονται άμεσα με την παραγωγή μιας ωφέλιμης αγοραίας γνώσης.

Η αντίθεση στο νομοσχέδιο δεν προήλθε μόνον από τους συνήθεις υπόπτους της λεγόμενης «άκρας Αριστεράς». Αρκετοί ήταν οι φιλελεύθεροι, ακόμα και οι συντηρητικοί πανεπιστημιακοί, οι οποίοι, αν και οπαδοί των μεταρρυθμίσεων, είδαν σε αυτή την κυβερνητική πρωτοβουλία την αφετηρία ξηλώματος του ίδιου του πανεπιστημίου, τη μετατροπή του από εκπαιδευτικό σε οικονομικό θεσμό.

Τέτοια είναι η περίπτωση του φιλοσόφου Μαρσέλ Γκοσέ (διευθυντής μιας από τις πλέον έγκυρες επιθεωρήσεις, του περιοδικού Le Debat). Ο οποίος, αν και δεν συμμετείχε στις επαναλαμβανόμενες απεργίες των συναδέλφων του, θεώρησε τον εαυτό του σε κατάσταση «νόμιμης άμυνας» και μετέτρεψε το πρόγραμμα του σεμιναρίου του σε «αντιμάθημα» αποδόμησης του νομοσχεδίου. Επιτιθέμενος με πρωτοφανή, για έναν σεβάσμιο καθηγητή, φραστική σφοδρότητα «κατά των ανεύθυνων ψευδο-μεταρρυθμίσεων της κυβέρνησης» και των «εγκαθétων της στον πανεπιστημιακό χώρο».

Σύμφωνα με τον Γκοσέ, αυτό που σήμερα επιχειρείται από τον νεοφιλελευθερισμό είναι ο επαναπροσδιορισμός της ίδιας της έννοιας της γνώσης. Οι προωθούμενες μεταρρυθμίσεις (αξιολόγηση και αναπροσανατολισμός της έρευνας υπό το κίβδηλο πρόσχημο της «αυτονομίας» του πανεπιστημίου) αντιστοιχούν στον «βανδαλισμό» της ανώτατης εκπαίδευσης και οδηγούν στην αναισθησία της σκέψης, προσβάλλουν την ίδια την ελευθερία του πνεύματος. Ο νεοφιλελευθερισμός κρίνει ορισμένες γνώσεις άχρηστες και θέλει να ξαναπιάσει το κουβάρι της γνώσης από την αρχή, ενάντια στην προηγούμενη γνώση. Απορρίπτει, κρίνοντάς τον άχρηστο, τον κοινωνικό αναστοχασμό, τη δυνατότητα της κοινωνίας να σκέφτεται τον εαυτό της. Δεν κρίνει σκόπιμο να απαντήσει στο ερώτημα πώς θεσπίζονται τα κριτήρια της αξιολόγησης, σε ποιες διαγνώσεις θεμελιώνονται, ποιο θα έπρεπε να είναι το περιεχόμενο των μεταρρυθμίσεων. Η κρίση που διέρχεται το «κρίνειν» είναι για τον Γάλλο φιλόσοφο η σημαντικότερη κρίση των τελευταίων είκοσι χρόνων. Και είναι, ακριβώς, αυτή η κρίση που οδήγησε στη σημερινή χρηματοπιστωτική έκρηξη. Γιατί αυτό που αυτή τη στιγμή λείπει είναι η αξιολόγηση της αξιολόγησης, η αξιολόγηση των κριτηρίων της.

Για τον Γκοσέ, το σημερινό πανεπιστήμιο τείνει να μετασχηματιστεί σε οικονομικό θεσμό μέσα από τη δυναμική είσοδο της οικονομίας. Οι νεοφιλελεύθερες ελίτ θέλουν να το καταστήσουν υπερ-ανταγωνιστικό και υπερ-ελιτίστικο, συσχετίζοντάς το, με άλλοθι το απατηλό πρόσχημο της «κοινωνίας της γνώσης», με μια «παγκόσμια αγορά της γνώσης». Στο πλαίσιο αυτό, οι πολιτικές ελίτ αναμένουν από την επιστημονική έρευνα και την «καινοτομία» οικονομικά κέρδη. Η καινοτομία όμως, θα θυμίσει ο Γκοσέ, δεν διατάσσεται, δεν έρχεται από εκεί που την περιμένουμε, γι' αυτό και «δεν καθοδηγείται».

Άραγε, το «βιομηχανο-πανεπιστημιακό λόμπι» θα μπορέσει να ολοκληρώσει το εγχείρημα της «αποδιανοομενοποίησης του κόσμου», που συνοδεύει την «κοινωνία της γνώσης»;

* Διδάσκει στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών του ΑΠΘ.